

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI STOWARZYSZENIA INTERWENCJI PRAWNEJ W ROKU 2009

Stowarzyszenie Interwencji Prawnej zostało powołane na Zebraniu Członków Założycieli w dniu 18 maja 2005 r. i zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 2 września 2005 r. pod numerem KRS 0000240024.

Naszą misją jest udzielanie pomocy i ochrony prawnej osobom, których prawa i wolności są zagrożone lub naruszane oraz podnoszenie świadomości prawnej i obywatelskiej w społeczeństwie.

Celami Stowarzyszenia są:

1. przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i dyskryminacji;
2. świadczenie bezpłatnej pomocy prawnej w szczególności: cudzoziemcom, w tym uchodźcom i osobom ubiegającym się o ten status, więźniom, małoletnim, kobietom, rodzinom adopcyjnym;
3. pomoc osobom zagrożonym marginalizacją lub znajdującym się w trudnej sytuacji;
4. działanie na rzecz przestrzegania praw człowieka;
5. działanie na rzecz sprawiedliwości naprawczej, w tym mediacji;
6. działanie na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn;
7. przeciwdziałanie przemocy;
8. podnoszenie świadomości prawnej w społeczeństwie.

Stowarzyszenie realizuje swoje cele poprzez:

1. Udzielanie osobom potrzebującym pomocy prawnej, m.in. poprzez reprezentowanie ich w postępowaniu przed sądami oraz organami władzy publicznej.
2. Występowanie w postępowaniach sądowych oraz administracyjnych w obronie interesu społecznego.
3. Zabieranie głosu w publicznych debatach w sprawach z zakresu statutowej działalności Stowarzyszenia.
4. Działanie na rzecz reform prawa, wymiaru sprawiedliwości i polityki społecznej.
5. Prowadzenie monitoringu instytucji publicznych, a także powstawania i przestrzegania przepisów prawnych oraz praktyki ich stosowania.
6. Wspieranie przedsięwzięć, mających na celu w szczególności: szerzenie wiedzy prawnej, promujących ideę równego statusu kobiet i mężczyzn lub podejmowanych na rzecz grup, podlegających wykluczeniu społecznemu.
7. Prowadzenie działań edukacyjnych, socjalnych i kulturalnych, skierowanych do różnych grup społecznych.
8. Prowadzenie działalności wydawniczej.
9. Prowadzenie mediacji oraz sesji sprawiedliwości naprawczej.
10. Współpracę i wymianę doświadczeń z innymi organizacjami i instytucjami polskimi, zagranicznymi i międzynarodowymi.

Władze Stowarzyszenia

W skład **Zarządu** wchodzi:

Do 18 maja 2009 r.:

Witold Klaus – Prezes Zarządu,
Agnieszka Gutkowska – Członkini Zarządu,
Agnieszka Kwaśniewska – Członkini Zarządu,
Maria Nietaczna – Członkini Zarządu,
Małgorzata Pomarańska-Bielecka- Członkini Zarządu.

Od 18 maja 2009 r.:

Witold Klaus – Prezes Zarządu,
Aleksandra Chrzanowska – Członkini Zarządu,
Agnieszka Kwaśniewska – Członkini Zarządu,
Maria Nietaczna – Członkini Zarządu,
Dagmara Woźniakowska-Fajst- Członkini Zarządu.

W skład **Komisji Rewizyjnej** wchodzi:

Do 18 maja 2009 r.:

Dagmara Woźniakowska-Fajst (Przewodnicząca) oraz Michał Fajst i Beata Zając (członkowie).

Od 18 maja 2009 r.:

Małgorzata Pomarańska-Bielecka (Przewodnicząca) oraz Paweł Waszkiewicz i Beata Zając (członkowie).

Działalność Stowarzyszenia wyznaczają trzy punkty:

Sprawa – prowadzenie poradnictwa w konkretnych sprawach oraz mediacji. Staramy się także reprezentować naszych klientów przed sądami oraz organami administracji. Udzielanie porad świadczone jest w oparciu o standardy opracowane przez Stowarzyszenie.

Informacja – prowadzenie programów edukacyjnych oraz informacyjnych dla różnych grup społecznych na temat ich uprawnień oraz obowiązków, a także szerzenie świadomości prawnej i obywatelskiej w społeczeństwie.

Prawo i polityka – podejmowanie działań zmierzających do poprawy sytuacji prawnej marginalizowanych grup społecznych oraz wpływanie na politykę prowadzoną przez państwo i jego instytucje, m.in. poprzez prowadzenie badań i monitoringów.

Stowarzyszenie prowadzi działalność w czterech sekcjach tematycznych:

- **SEKCJA DS. CUDZOZIEMCÓW,**
- **SEKCJA POMOCY DZIECKU I RODZINIE,**
- **SEKCJA WOLNOŚĆ,**
- **OŚRODEK MEDIACJI.**

SEKCJA DS. CUDZOZIEMCÓW

Koordynatorka sekcji: Aleksandra Chrzanowska

pracownicy sekcji: Dawid Cegiełka, Joanna Chrzanowska, Zalina Gayrbekova, Katarzyna Gracz, Ewa Grze-grzółka, Agnieszka Gutkowska, Yusup Kediev, Witold Klaus, Karolina Łebek, Szymon Martyniuk, Evelina Moksecka, Małgorzata Siekierzyńska, Karol Templin, Katarzyna Wencel, Grzegorz Wilga, Aleksandra Wrób-lewska-Zgórzak, Joanna Zaremba.

1. Poradnictwo dla przymusowych migrantów w sprawach indywidualnych.

W sumie w 2009 r. opieką prawników lub doradcy integracyjnego objęte były **644 osoby** – cudzoziemcy, którzy ubiegali się o nadanie statusu uchodźcy lub otrzymali którąś z form ochrony międzynarodowej (sta-tus uchodźcy lub ochronę uzupełniającą).

Poradnictwo w 2009 r. było świadczone w ramach następujących projektów: „Prawnicy na rzecz uchodźców IV” realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Uchodźców (we współpracy z Helsińską Fundacją Praw Człowieka, Kliniką Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, Fundacją Polskie Forum Migracyjne, Instytutem Spraw Publicznych oraz Fundacją Instytut na Rzecz Państwa Prawa i Ośrodkiem Praw Człowieka Uniwersytetu Jagiellońskiego), „Równe prawa na Mazowszu” finansowanego ze środków Wojewody Mazowieckiego oraz „Równy start we wspólnym mieście” i „Warszawa wielokulturowa” finan-sowanych ze środków Urzędu m. st. Warszawy.

1.1. Poradnictwo prawne

Pomoc prawną świadczyliśmy cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy oraz osobom, które ten status już otrzymały bądź też przyznano im ochronę uzupełniającą. Nasza działalność obejmowała pisanie odwołań od decyzji od Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców oraz dokonywanie innych czynności związanych z procedurą nadawania statusu uchodźcy, takich jak np. sporządzanie wniosków dowodowych, udział w przesłuchaniu cudzoziemca, w przypadku gdy nasz prawnik występował jako pełnomocnik w jego sprawie. Udzielaliśmy także porad prawnych o charakterze integracyjnym, związanych z pomocą w różnego rodzaju problemach prawnych, pojawiających się w trakcie życia w Polsce. Najczęściej dotyczyły one pomo-cy integracyjnej i społecznej, prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, rozpoczynania działalności gospodar-czej oraz innych zagadnień prawnych, z którymi cudzoziemcy mają problemy (np. kłopoty w bankach, kon-taktach z urzędami, kwestiach związanych z wyrobieniem dokumentów, korzystaniem ze świadczeń me-dycznych, rejestracją w Urzędzie Pracy czy uzyskaniem numeru PESEL lub NIP). Pomagaliśmy także cudzo-ziemcom przebywającym w aresztach deportacyjnych i ośrodkach strzeżonych (drogą telefoniczną, za po-średnictwem poczty i faksu). Porady udzielane były w języku rosyjskim, angielskim, francuskim i polskim.

W 2009 roku udzieliliśmy porad prawnych **517 osobom**. Część spraw zakończono, część z nich znaj-duje się obecnie na różnych etapach postępowania administracyjnego i sędowo-administracyjnego. Warto także wspomnieć o wystosowaniu przez Stowarzyszenie wniosku do **Europejskiego Trybunału Praw Czło-wieka w Strasburgu** o zastosowanie tzw. „interim measures” w sprawie jednego z klientów Stowarzyszenia. W 2007 roku Trybunał na wniosek Stowarzyszenia zalecił władzom polskim wstrzymanie procedury ekstra-dycyjnej i wydaleniowej do czasu wydania ostatecznego rozstrzygnięcia w postępowaniu dotyczącym wnio-sku klienta o nadanie mu statusu uchodźcy na terytorium RP. W 2008 i 2009 roku sprawa nadal była w toku. Prawnik Stowarzyszenia jest w stałym kontakcie z Trybunałem.

1.2. Dyżury doradcy integracyjnego i międzykulturowego oraz Centrum Wolontariatu

Od stycznia 2007 w Stowarzyszeniu odbywają się dyżury doradcy integracyjnego i międzykulturowego. Słu-ży on cudzoziemcom swoją pomocą przy tłumaczeniach, wypełnianiu wniosków, sporządzaniu pism, w roz-wiązywaniu problemów socjalnych, kontaktując ze sobą potencjalnych pracodawców i pracowników, po-szukując mieszkań do wynajęcia, interweniując w sprawach urzędowych, itp. Z porad doradcy integracyj-ne-go skorzystały **164 osoby w 412 sprawach**.

Początkowo pod opieką doradcy integracyjnego, a od maja pod opieką nowego koordynatora i tłu-macza, swoją działalność kontynuowało **Centrum Wolontariatu**. Wolontariusze towarzyszyli cudzoziemcom jako tłumacze przede wszystkim w szpitalach oraz wspierali ich w codziennych kontaktach z urzędami. W sumie w 2009 odbyło się **1045 wizyt lekarskich z tłumaczem**.

1.3. Poradnictwo w sprawach z zakresu dyskryminacji etnicznej i rasowej

Od 2008 roku prowadzimy także działania z zakresu przeciwdziałania dyskryminacji na tle etnicznym, narodowościowym i rasowym. Wyspecjalizowany prawnik zajmuje się analizą bieżących spraw prowadzonych w Stowarzyszeniu pod kątem naruszenia zasady niedyskryminacji. W przypadku stwierdzenia uchybień przez różnego rodzaju służby podejmuje on odpowiednie interwencje.

W 2009 r. prowadzono m.in. działania w sprawach: dyskryminującej reklamy papy asfaltowej „Czarna Mamba”, molestowania i dyskryminacji w miejscu pracy, odmowy przyznania cudzoziemce świadczeń rodzinnych, przepisu prawnego dyskryminującego cudzoziemców – absolwentów studiów w instytutach PAN w przedmiocie zwolnienia z ubiegania się o zezwolenie na pracę, przestępstwa popełnionego z nienawiści z powodu narodowości, przewlekłości wydawania kart pobytu cudzoziemcom, przepisu prawnego dyskryminującego cudzoziemców z pobytem tolerowanym w zakresie niemożności ubiegania się o polski dokument podróży, sprawach dotyczących problemów cudzoziemców z uzyskaniem mieszkania komunalnego, kontroli legalności pobytu cudzoziemców prowadzonej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej podczas ceremonii zawierania przez cudzoziemców związku małżeńskiego.

Ponadto zajmujemy się bieżącym analizowaniem powstających przepisów prawnych i sprawdzaniem, czy nie dyskryminują one cudzoziemców. Inicjujemy także działania legislacyjne poprzez sporządzanie różnego rodzaju pism do urzędów publicznych, w których zwracamy uwagę na nieprawidłowe postępowania i wadliwe przepisy oraz proponujemy ich odpowiednią korektę. Nasze doświadczenia zebraliśmy w analizie pt. *Dyskryminacja cudzoziemców w Polsce 2009*.

Działania te są prowadzone w ramach projektu „Sąsiedzi czy intruzi – badania dyskryminacji cudzoziemców w Polsce” współfinansowanego przez Europejski Fundusz na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich.

Stowarzyszenie jest także członkiem **Koalicji na Rzecz Równych Szans**, koordynowanej przez Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego.

1.4. Praca z dziećmi i na rzecz dzieci cudzoziemskich

Bardzo wyraźnie w sferze naszych zainteresowań pozostają najmłodszy cudzoziemcy. W ramach działań skierowanych na dzieci imigrantów podjęliśmy następujące działania:

1.4.1. Kontynuowaliśmy udział w prowadzonym przez Komisję Europejską projekcie międzynarodowym pt. „Immigrant Pupils with Special Educational Needs: Cultural Diversity and Special Needs Education”, w którym koordynatorka Sekcji uczestniczyła w charakterze eksperta krajowego. Jego podstawowym celem było zebranie informacji na temat aktualnego stanu prawnego oraz praktyki w badanym zakresie, a także wymiana dobrych praktyk pomiędzy krajami UE i sformułowanie postulatów oraz rekomendacji pod adresem organów odpowiedzialnych za edukację dzieci imigrantów z tzw. „specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”.

1.4.2. Od kwietnia do grudnia 2009 r. przy wsparciu urzędu m.st. Warszawy kontynuowaliśmy w Szkole Podstawowej nr 273, do której uczęszcza wiele dzieci czeczeńskich z ośrodka dla uchodźców na Bielanach, projekt „Szkoła wielokulturowa II”, mający na celu facylitację procesu integracji uczniów cudzoziemskich ze społecznością szkolną. W ramach projektu odbywały się dyżury **asystentów kulturowych** – w semestrze letnim Czeczenki, a w zimowym Czeczena, znających język i kulturę polską, którzy pełnili rolę tłumaczy oraz mediatorów międzykulturowych pomiędzy uczniami imigranckimi a polskimi, pomiędzy uczniami a nauczycielami oraz rodzicami dzieci cudzoziemskich a nauczycielami. Prowadzone były także lekcje języka czeczeńskiego jako języka ojczystego z elementami kultury czeczeńskiej. Chcemy, by doświadczenia uzyskane w ramach projektu pozwoliły na wprowadzenie wypracowanych rozwiązań w innych warszawskich szkołach, w których uczą się dzieci migrantów, w szczególności dzieci uchodźców. Na razie na ich podstawie powstała analiza pt. *Asystent kulturowy – innowacyjny model pracy w szkołach przyjmujących dzieci cudzoziemskie*, którą rozpowszechniliśmy podczas szkoleń dla nauczycieli.

1.4.3. Od kwietnia do listopada 2009 przy wsparciu finansowym Marszałka Województwa Mazowieckiego przeprowadziliśmy w ramach projektu „Równe szanse w polskiej szkole” **szkolenia dla rad pedagogicznych w 15 szkołach** na terenie Mazowsza, gdzie uczą się dzieci uchodźców. Jego celem było przybliżenie nauczycielom sytuacji prawnej dzieci cudzoziemców oraz uwrażliwienie ich na potrzeby odmiennych kulturowo i

słabo znających język polski lub wcale go nie znających uczniów. Szkolenia prowadzone były przez zespoły złożone z prawnika, zintegrowanego w Polsce uchodźcę oraz doradcę integracyjnego lub metodyka doświadczonego w nauczaniu dzieci cudzoziemców. W zajęciach **wzięto udział 385 nauczycieli**. Wydaliśmy także trzecią edycję płyt CD z materiałami edukacyjnymi do prowadzenia zajęć z zakresu wielokulturowości.

1.4.4. W semestrze letnim roku szkolnego 2008/2009 kontynuowaliśmy wypłatę **stypendiów naukowych 13 najzdolniejszym uczniom**, spośród 42 osób, którym we współpracy z Polską Akcją Humanitarną przyznaliśmy stypendia na semestr zimowy 2008/9. Fundusz edukacyjny dla uchodźców powstał ze środków zebranych w wyniku akcji Gazety Wyborczej „Kup sobie kawałek granicy”. Akcja zainicjowana została przez Polską Akcję Humanitarną i krakowski oddział Gazety Wyborczej z okazji likwidowania granic wewnętrznych pomiędzy Polską a pozostałymi krajami UE, czyli wejścia Polski do strefy Schengen. Dodatkowe środki zostały zebrane przez PAH w czasie zbiórki publicznej w terminie 15.06.2008 - 31.08.2008 oraz przekazane przez Stowarzyszenie Interwencji Prawnej z darowizn otrzymanych z 1% podatku.

Stypendia przeznaczone były dla wyjątkowo zdolnych dzieci i młodzieży z rodzin uchodźczych znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. Stypendium miało na celu umożliwienie pokrycia wydatków związanych z zakupem niezbędnych podręczników, pomocy edukacyjnych, odzieży, wyposażenia szkolnego.

2. Centrum Informacyjne dla Cudzoziemców

W lutym 2009 w ramach Sekcji ds. Cudzoziemców rozpoczęła się we współpracy z Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim i Fundacją Polskie Forum Migracyjne realizacja trzyletniego projektu „**Centrum Informacyjne dla Cudzoziemców**” współfinansowanego przez Europejski Fundusz na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich. W jego ramach prowadziliśmy poradnictwo dla wszystkich cudzoziemców legalnie przebywających w Polsce.

Do projektu zatrudniono dwójkę nowych prawników i czterech doradców, z których każdy posługuje się co najmniej dwoma językami obcymi. Na początku każda z nowych osób przeszła miesięczne szkolenie merytoryczne z zakresu prawa o cudzoziemcach oraz pracy z osobami odmiennymi kulturowo. W ramach podnoszenia kwalifikacji, a także bieżącego nadzoru w okresie od 1 kwietnia do 31 grudnia 2009 roku pracownicy wzięli udział w 39 spotkaniach merytorycznych z ekspertem i koordynatorem oraz w 10 spotkaniach psychologicznych.

W ramach projektu prowadzone jest poradnictwo w siedzibie Stowarzyszenia, a ponadto jeden z doradców codziennie dyżuruje w siedzibie Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego, gdzie na miejscu udziela prostych informacji prawnych, a w sprawach trudniejszych kieruje obywateli do Stowarzyszenia.

W trakcie trwania projektu w 2009 roku z usług Centrum Informacyjnego dla Cudzoziemców **skorzystało 4129 osób** – 2010 osób z pomocy prawników i doradców w Centrum Informacyjnym Stowarzyszenia Interwencji Prawnej (w tym 559 osób w siedzibie Stowarzyszenia i 1451 osób w punkcie prowadzonym przez SIP w siedzibie Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego), zaś 2119 osób w Punkcie Informacyjnym Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego.

Nasi doradcy i prawnicy najczęściej spotykali się ze sprawami dotyczącymi małżeństw mieszanych (trudności w procedurze starania się o zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony, zbyt długie trwanie procedury), uzyskania zezwolenia na pobyt rezydenta dla dzieci cudzoziemców, którzy takie zezwolenie już posiadają. Bardzo często osoby przychodzące do nas pytają również o kwestie związane z podjęciem legalnej pracy w Polsce (jak uzyskać zezwolenie na pracę, kiedy można zawrzeć umowę o pracę, jak wygląda sprawa ubezpieczeń). Zdecydowaną największą część klientów stanowią obywatele Ukrainy, których pojawiło się aż 5 razy więcej niż plasujących się po nich obywatele Nigerii. Kolejną sporą grupę stanowią Białorusini i Rosjanie, Pakistańczycy i Ormianie. Następnie obywatele Chin, Indii, Turcji, Gruzji, Uzbekistanu oraz Kamerunu. Inne narodowości, pojawiające się rzadziej, lecz dość regularnie, to głównie mieszkańcy Afryki (z dominacją obywateli Nigerii i Kamerunu), krajów Arabskich, Ameryki Południowej i Łacińskiej. Pojawiają się także obywatele dalekiego Wschodu, na przykład Nepalu, Japonii, Wietnamu, Tajlandii.

3. Szerzenie informacji oraz podnoszenie świadomości na temat cudzoziemców oraz ich praw i obowiązków w Polsce.

Naszym celem jest także pogłębianie i przekazywanie wiedzy na temat cudzoziemców, ich sytuacji prawnej i społecznej, a także szerzenie postawy otwartości i życzliwej akceptacji wśród polskiego społeczeństwa oraz pracowników instytucji i urzędów zajmujących się cudzoziemcami.

3.1. Spotkania, konferencje

W roku 2009 braliśmy udział w 36 spotkaniach, seminariach i konferencjach, w tym 6 zagranicznych, poświęconych różnym zagadnieniom związanym z obecnością migrantów, zwłaszcza przymusowych, w Europie. Byliśmy także organizatorami (lub współorganizatorami) 4 seminariów lub spotkań eksperckich.

Wiosną przedstawicielki SIP pomogły nawiązać kontakt i przeprowadzić rozmowy z uchodźcami panu **Krzysztofowi Wodiczce** – artyście, który z projektem „**Goście**” reprezentował w 2009 roku Polskę na **Biennale w Wenecji** i w swojej pracy chciał się skupić na problemach migrantów. Następnie wraz z grupą uchodźców wzięły udział w nagraniu do projektu w Łodzi. Już po otwarciu wystawy w Wenecji prawnik Stowarzyszenia wziął udział w seminarium Krzysztofa Wodiczki w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej, opowiadając o prawnej sytuacji uchodźców i innych migrantów w Polsce.

3.2. Publikacje

Członkowie sekcji mieli także swój udział w licznych publikacjach, poświęconych problematyce cudzoziemców. W tym roku opublikowaliśmy:

- 5 analiz z serii **Analizy, Raporty, Ekspertyzy (ARE) pt.:**
  - *Prawa cudzoziemców w postępowaniu przed organami administracji publicznej;*
  - *Asystent kulturowy – innowacyjny model pracy w szkołach przyjmujących dzieci cudzoziemców;*
  - *Przeciwdziałanie dyskryminacji cudzoziemców – orzecznictwo sądów polskich oraz organów międzynarodowych;*
  - *Dyskryminacja cudzoziemców w Polsce 2009;*
  - *Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na rasę, narodowość i pochodzenie etniczne w wybranych państwach Unii Europejskiej.*
- Pracownicy Stowarzyszenia uczestniczyli w opracowaniu **raportów Koalicji Social Watch** – zarówno ogólnoeuropejskiego, tematycznego poświęconego tematyce migracji, jak również krajowego raportu, w którym poruszone zostały m.in. zagadnienia dotyczące uchodźców i dyskryminacji cudzoziemców.
- Przedstawicielka SIP napisała artykuł o przyczynach nieefektywności Indywidualnych Programów Integracji oraz o problemie mieszkaniowym wśród migrantów przymusowych do publikacji będącej wynikiem spotkania zorganizowanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach VIII Konwencji Ruchu przeciw Bezradności Społecznej „Strategia walki z ubóstwem w Polsce...”.
- W ramach projektu „Przyjazny urząd dla każdego. Ewaluacja funkcjonowania Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego” powstała zbiorowa publikacja **Przyjazny urząd. Ewaluacja funkcjonowania Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego** pod red. Witolda Klausea.
- Byliśmy także twórcami **raportu ewaluacyjnego** pod redakcją Witolda Klausea i Justyny Frelak pt. *Ewaluacja funkcjonowania instytucji społecznego wsparcia m. st. Warszawy w zakresie właściwej realizacji praw przymusowych migrantów.*

Stowarzyszenie jest także aktywnym członkiem oraz jednym z inicjatorów Forum Cudzoziemców, działającego przy Wojewodzie Mazowieckim i zrzeszającego mazowieckie organizacje pozarządowe, działające na rzecz cudzoziemców, a także instytucje publiczne różnego szczebla.

3.3. Szkolenia i wykłady

- 1) W styczniu przeprowadzone zostało przez pracowników Stowarzyszenia i współpracującą z organizacją Czczenką szkolenie dla rady pedagogicznej Zespołu Szkół w Coniewie na temat pracy z uczniami czeczeńskimi.

- 2) W kwietniu prawnik Stowarzyszenia wystąpił z wykładem o uchodźcach w Polsce w ramach cyklu wykładów na 20-lecie 4 czerwca 1989 r. pt. „Stąd do demokracji” organizowanych przez Centrum „Łowicka”.
- 3) W pierwszym i drugim kwartale odbyła się seria szkoleń prawnych dla uznanych uchodźców objętych programami integracyjnymi, prowadzonych przez prawnika SIP w ramach organizowanego z ramienia Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie projektu „Integracja dla samodzielności”.
- 4) W drugim i trzecim kwartale odbyło się 15 szkoleń dla rad pedagogicznych w ramach projektu „Równe szanse w polskiej szkole”, prowadzonych przez pracowników Stowarzyszenia, przedstawicieli społeczności ceczeńskiej oraz nauczycieli doświadczonych w pracy z dziećmi uchodźcami.
- 5) W październiku i listopadzie pracownicy SIP poprowadzili zajęcia z zakresu zagadnienia uchodźstwa, funkcjonowania społeczności ceczeńskiej w Polsce oraz działalności organizacji pozarządowych dla uczestników studium podyplomowego „Migracje międzynarodowe: integracja imigrantów – doświadczenia międzynarodowe i doświadczenia Polski” prowadzonego przez Ośrodek Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego.
- 6) W grudniu prawnik SIP poprowadził warsztaty „Być uchodźcą” dla studentów Instytutu Wschodniego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w ramach projektu „Globalny rozwój w kontekście społeczno-gospodarczych wyzwań Azji Centralnej i Kaukazu Południowego”.
- 7) W grudniu w ramach projektu „Warszawa wielokulturowa” finansowanego ze środków urzędu m.st. Warszawy odbyło się w siedzibie SIP szkolenie dla 16 wolontariuszy-tłumaczy rozpoczynających pracę na rzecz uchodźców oraz szkolenie z zakresu mediacji międzykulturowych dla 15 pracowników Stowarzyszenia.
- 8) Przedstawicielka Centrum Informacyjnego dla Cudzoziemców wzięła udział w szkoleniu „Szkolenie dla osób pracujących z imigrantami – jak pisać projekty” (Program Młodzież).
- 9) Przedstawicielka Centrum Informacyjnego dla Cudzoziemców współprowadziła szkolenia w ramach "XVII Szkoły Liderów Społeczeństwa Obywatelskiego".
- 10) We współpracy ze Stowarzyszeniem, Wydział Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego zorganizował 4 dwudniowe szkolenia dla urzędników pracujących z cudzoziemcami (w sumie 45 godzin zajęć), na temat „Klient wielokulturowy w praktyce Wydziału Spraw Cudzoziemców”. W ramach szkoleń odbyły się zajęcia zarówno z zakresu prawa, jak i wielokulturowości, umiejętności interpersonalnych, radzenia sobie ze stresem, a także spotkania z samymi cudzoziemcami na temat krajów ich pochodzenia, kultury i zwyczajów. Wzięło w nim udział łącznie 62 urzędników.

3.4. Media

Pracownicy Stowarzyszenia regularnie wypowiadają się także dla mediów, w tym zagranicznych, o różnych aspektach obecności imigrantów, uchodźców w Polsce lub pomagają przy powstawaniu takich materiałów (np. wypowiedź dla rosyjskiego oddziału radia BBC na temat obecności i sytuacji uchodźców ceczeńskich w Polsce, wypowiedź dla I Programu Polskiego Radia na temat problemów, głównie integracyjnych, z którymi spotykają się na co dzień cudzoziemcy w Polsce, udzielenie informacji austriackiej dziennikarce nt. sytuacji jednej z rodzin ceczeńskich deportowanych do Polski, wypowiedź dla radia Tok FM o problemach integracyjnych uchodźców, artykuły w „Gazecie Wyborczej”).

4. Prowadzenie badań i monitoringów, a także działań rzeczniczych, dążących do właściwego stosowania obowiązującego prawa, a także do zmiany błędnych przepisów.

4.1. W ramach projektu „Sąsiedzi czy intruzi – badania dyskryminacji cudzoziemców w Polsce” od kwietnia 2009 r. we współpracy z Instytutem Spraw Publicznych i Instytutem Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego prowadzone były monitoring, działania lobbingsowe, rzecznicze oraz działania prawne w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji cudzoziemców. Celem projektu jest przeciwdziałanie dyskryminacji cudzoziemców w Polsce poprzez szczegółowe zbadanie stanu i przyczyn tego zjawiska. Chcemy stworzyć podstawy do skutecznej integracji poprzez zdiagnozowanie problemów, przed jakimi stają obcokrajowcy pochodzący z państw trzecich w Polsce, w kontekście dyskryminacji oraz przedstawienie rekomendacji zmierzających do obniżenia napięć pojawiających się na drodze integracji obywateli państw trzecich z polskim społeczeństwem w tym kontekście.

W ramach projektu prowadzone są różnego rodzaju badania socjologiczne wśród migrantów, urzędników oraz praktyków, zajmujących się problematyką integracji oraz dyskryminacji (sprawdzają one różne

sfery życia cudzoziemców w Polsce – stosunki sąsiedzkie, współpracę z urzędnikami oraz ogólnie występowanie zjawiska dyskryminacji wobec nich.). Prowadziliśmy także analizy prawne i politologiczne dotyczące zjawiska dyskryminacji poprzez badanie prawa i praktyki jego stosowania w Polsce oraz w innych państwach członkowskich UE. W ramach projektu wydano 3 raporty w serii ARE.

Wszystkie podejmowane działania mają na celu poprzez dobrą diagnozę zjawiska pomóc w wypracowaniu skutecznych narzędzi i programów integracji migrantów w Polsce, w tym poprzez stworzenie rozwiązań strukturalnych i w ten sposób będą zapobiegać dyskryminacji w przyszłości. Projekt współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich.

4.2. W ramach projektu „**Przyjazny urząd dla każdego. Ewaluacja funkcjonowania Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego**” współfinansowanego przez Fundację im. Stefana Bato-rego badaliśmy stopień przestrzegania praw cudzoziemców przez Wydział Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w prowadzonych przez niego postępowaniach administracyjnych. Przeprowadziliśmy badania ankietowe oraz fokusowe z cudzoziemcami oraz serię pogłębionych wywiadów z pracownikami Wydziału Spraw Cudzoziemców MUW. Na podstawie przeprowadzonych wywiadów, obserwacji pracy urzędu i analizy dostępnych dokumentów został wydany raport *Przyjazny urząd. Ewaluacja funkcjonowania Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego* pod redakcją Witolda Klause, zawierający propozycje rozwiązań poprawiających sytuację cudzoziemców i usprawniających pracę Urzędu, a także dokładny opis przeprowadzonej ewaluacji.

4.3. Wraz z Instytutem spraw Publicznych zrealizowaliśmy projekt „**Ewaluacja funkcjonowania instytucji społecznego wsparcia m. st. Warszawy w zakresie właściwej realizacji praw przymusowych migrantów**” finansowany ze środków Urzędu m.st. Warszawy. Jego celem było sprawdzenie, jak realizowane są prawa uchodźców przez warszawskich urzędników zajmujących się szeroko rozumianym wsparciem społecznym. W związku z tym przeprowadziliśmy szereg pogłębionych wywiadów z pracownikami różnych urzędów miejskich oraz organizacji pozarządowych, a także 4 badania fokusowe z cudzoziemcami. Ich wyniki oraz opracowane na ich podstawie rekomendacje zawarte zostały w raporcie pod redakcją Witolda Klause i Justyny Frelak pt. *Ewaluacja funkcjonowania instytucji społecznego wsparcia m. st. Warszawy w zakresie właściwej realizacji praw przymusowych migrantów*.

4.4. Od połowy 2009 r. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej jest partnerem międzynarodowego projektu **HUMA network** (Health for Undocumented Migrants and Asylum Seekers) koordynowanego przez Lekarzy Świata (Medecins du Monde France), mającego na celu zbadanie i polepszenie dostępu do opieki medycznej osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy oraz przebywających nielegalnie na terenie Unii Europejskiej. W lipcu odbyło się w Warszawie spotkanie z koordynatorką projektu, a następnie przedstawicielka SIP wzięła udział w seminarium HUMA network w Paryżu. W ramach projektu podejmowane są działania o charakterze badawczo-rzeczniczym. W pierwszej kolejności powstanie raport dotyczący prawnych gwarancji w dostępie ww. grup cudzoziemców do opieki medycznej.

4.5. W 2009 r. realizowaliśmy także w partnerstwie z Instytutem Spraw Publicznych i ze środków Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji projekt pt. „**Metodologia przygotowania bazy danych do identyfikacji zdarzeń o charakterze dyskryminacyjnym, ksenofobicznym czy rasistowskim**”. Jego celem było opracowanie metodologii i systemu gromadzenia danych o zdarzeniach o charakterze dyskryminacyjnym, ksenofobicznym i rasistowskim oraz stworzenie narzędzia pozwalającego monitorować zjawisko rasizmu, dyskryminacji rasowej i ksenofobii.

W ramach projektu zrealizowano szereg zadań. Opracowany został raport na temat doświadczeń zagranicznych (w tym unijnych) oraz krajowych w dziedzinie monitorowania i rejestrowania przypadków zdarzeń o charakterze dyskryminacyjnym, ksenofobicznym czy rasistowskim. Ponadto przygotowano raport dotyczący sytuacji w Polsce z punktu widzenia monitoringu zjawiska poprzez przeprowadzenie i opracowanie wywiadów z kluczowymi osobami odpowiadającymi za zbieranie danych w zakresie dyskryminacji rasowej, rasizmu i ksenofobii. Na podstawie wszystkich zebranych materiałów i badań opracowano rekomendacje odnośnie wprowadzenia konkretnych zmian w polskich rozwiązaniach, by lepiej i pełniej zbierać informacje o zdarzeniach, których podstawą była nienawiść rasowa lub etniczna. Kompleksowy raport z badań będzie dostępny na stronie internetowej.

5. Nowe projekty

W 2010 r. kontynuujemy realizację projektu finansowanego z Europejskiego Funduszu na rzecz Uchodźców „Prawnicy na rzecz uchodźców IV”. W jego ramach udzielamy pomocy prawnej oraz międzykulturowej i integracyjnej uchodźcom oraz osobom ubiegającym się o ten status, a także prowadzimy Centrum Wolontariatu. Wyżej wymienioną działalność będziemy także przez następne 3 lata kontynuować w ramach rozpoczętego w grudniu 2009 projektu „Warszawa wielokulturowa” współfinansowanego przez urząd m.st. Warszawy

Kontynuujemy również rozpoczętą w lutym 2009 r. realizację projektu „Centrum Informacyjne dla Cudzoziemców” we współpracy z Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim i Polskim Forum Migracyjnym, a także działania monitoringowe w ramach projektu „Sąsiedzi czy intruzi – badania dyskryminacji cudzoziemców w Polsce” wspólnie z Instytutem Spraw Publicznych i Instytutem Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego. Oba projekty współfinansowane są ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich.

Trwają również prace w ramach międzynarodowego projektu HUMA network.

Stowarzyszenie przy realizacji zadań Sekcji ds. Cudzoziemców współpracuje z: Instytutem Spraw Publicznych, Helsińską Fundacją Praw Człowieka, Instytutem Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Polskim Forum Migracyjnym, Centrum Inicjatyw Międzykulturowych, Fundacją Instytut na Rzecz Państwa Prawa, a także z: Wojewodą Mazowieckim, Urzędem Miasta Stołecznego Warszawy, Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, Urzędem ds. Cudzoziemców.

SEKCJA POMOCY DZIECKU I RODZINIE

koordynatorka sekcji: Agnieszka Kwaśniewska

Członkinie sekcji: Karolina Cicha, Zuzanna Kloc, Olga Kudanowska, Małgorzata Łojkowska, Małgorzata Pomarańska-Bielecka.

1. Poradnictwo w sprawach indywidualnych.

W ramach pomocy prawnej we wszystkich projektach w 2009 roku Sekcja Pomocy Dziecku i Rodzinie podjęła następujące działania:

- **poradnictwo telefoniczne** – udzielonych **378** porad telefonicznych we wszystkich sprawach związanych z rodzinną opieką zastępczą.
- **interwencje** – podjęto **175** spraw – było to każde działanie podejmowane przez prawnika w celu udzielenia pomocy prawnej, wiążące się z wykonaniem dodatkowej pracy na rzecz klienta, takie jak: przygotowanie pisma lub projektu pisma procesowego, interwencja telefoniczna lub pisemna w urzędach, instytucjach, sądach, przesłanie wzoru wniosku lub pisemna interpretacja przepisu.
- **klient/rodzina** – opieką Sekcji było objętych **138** klientów – rozumiemy przez to osobę lub osoby korzystające bezpośrednio (z wyłączeniem spraw z infolinii) z naszej pomocy w różnych sprawach, często w jednej sprawie udzielanych jest kilka porad.
- **konsultacje** – osobiste spotkania prawnika w biurze Stowarzyszenia z klientami – **44** osób.

Większość spraw prowadzonych przez Stowarzyszenie to sprawy przejęte z telefonu interwencyjno-informacyjnego, **80** spraw zgłoszonych było drogą elektroniczną (porady mailowe), a **44** klientów osobiście zgłosiło się do biura Stowarzyszenia po pomoc prawną. 145 sprawy zgłoszone Stowarzyszeniu zostały zakończone w 2009 roku, **10** spraw zostało zawieszonych, **3** przekazaliśmy specjalistycznym instytucjom, pozostałe są nadal prowadzone w ramach pomocy prawnej Stowarzyszenia. Na stronę internetową Sekcji w ciągu całego 2009 roku odnotowaliśmy ponad 38.000 wejść.

1.1. „Rodzinne Domy Dziecka – wsparcie prawne”

Do marca 2009 roku sekcja realizowała projekt „Rodzinne Domy Dziecka – wsparcie prawne” współfinansowany ze środków Fundacji im. Stefana Batorego, w ramach programu „Edukacja Prawna. Prawo

w interesie publicznym". Zakładał on uruchomienie specjalnego programu pomocy prawnej dla pracowników rodzinnych domów dziecka, którzy w swojej pracy z dzieckiem i jego rodziną biologiczną oraz pracownikami socjalnymi potrzebują takiej informacji. Zależało nam w szczególności na przyjrzeniu się przypadkom pod kątem naruszeń prawa oraz na opracowaniu na podstawie dobrych praktyk, standardów prawnych funkcjonowania rodzinnych domów dziecka. Przy pomocy specjalistów z prawa pracy i procedury administracyjnej, przeprowadziliśmy sprawy precedensowe poprzez proces litygacji strategicznej tak, aby wypromować jednolitą i praworządną praktykę funkcjonowania rodzinnych domów dziecka i ich współpracy z innymi instytucjami.

W ramach projektu udzielaliśmy pomocy prawnej każdej osobie zatrudnionej w rodzinnym domu dziecka lub w inny sposób związanej z taką placówką, np. rodzinie biologicznej, której dziecko jest umieszczone w takim domu. Na podstawie zgłaszanych nam spraw oraz zebranego już doświadczenia opracowaliśmy analizę prawną dotyczącą funkcjonowania rodzinnych domów dziecka. Naświetliliśmy w niej podstawowe przepisy regulujące funkcjonowanie rodzinnych domów dziecka (w szczególności pomoc społeczną, prawo administracyjne, rodzinne i prawo pracy) z ich jednoczesną jasną interpretacją.

1.2. „Sekcja Pomocy Dziecku i Rodzinie”

W okresie od marca do lipca 2009 roku sekcja pomocy dziecku i rodzinie finansowana była ze środków Fundacji Ernst&Young. Głównymi działaniami sekcji w tym okresie było poradnictwo prawne w formie konsultacji osobistych, telefonicznych i e-mailowych oraz prowadzenie spraw precedensowych (litygacja strategiczna). Staraliśmy się także sukcesywnie rozbudowywać stronę internetową poświęconą tematyce zastępczego rodzicielstwa.

1.3. „Nie jesteście sami na Mazowszu - wsparcie prawne systemu opieki nad dzieckiem i rodziną”

W okresie od maja do grudnia 2009 roku w ramach środków uzyskanych od Samorządu Województwa Mazowieckiego realizowaliśmy projekt „Nie jesteście sami na Mazowszu – wsparcie prawne systemu opieki nad dzieckiem i rodziną”. Pomoc prawna dla sprawujących rodzinną opiekę zastępczą świadczona w ramach projektu przyczyniła się do ochrony i realizacji praw dzieci do wychowania w rodzinie. Nasze działania wpłynęły na rozwój rodzicielstwa zastępczego. Telefon interwencyjny umożliwił szybki dostęp do informacji dla osób potrzebujących. Nagłośnienie i promocja jego funkcjonowania przyczyniła się do rozpropagowania idei zastępczego rodzicielstwa. Rezultatem projektu jest także rozpowszechnienie informacji dotyczących rodzicielstwa zastępczego poprzez stronę internetową i ulotki rozesłane do powiatów mazowieckich.

Osoby biorące udział w **mediacjach**, uświadomiły sobie, że istnieją metody polubownego rozwiązywania sporów i celem nadrzędnym rodzinnych form opieki jest poprawa losu dzieci, niezależnie od konfliktów.

1.4. „Prawnicy na rzecz dzieci pozbawionych opieki”

W dniu 1 grudnia 2009 roku rozpoczęliśmy nowy projekt „Prawnicy na rzecz dzieci pozbawionych opieki” finansowany przez Polsko – Amerykańską Fundację Wolności w ramach Programu "Obywatel i Prawo V". Celem projektu jest świadczenie pomocy prawnej i edukacja prawna rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka oraz zainteresowanych adopcją lub rodzicielstwem zastępczym. Projekt odpowiada na potrzebę poradnictwa prawnego dla ww. grup, związaną z brakiem wyspecjalizowanych w tym zakresie organizacji czy nawet profesjonalnych pełnomocników. Tylko świadome korzystanie przez rodziny zastępcze i adopcyjne z ich uprawnień umożliwi umocnienie tych zmarginalizowanych grup, a w jego następstwie – promocję szeroko rozumianej idei rodzicielstwa zastępczego.

Projekt zakłada prowadzenie poradnictwa prawnego w następujących formach: telefonu interwencyjnego – konsultacyjnego, konsultacji bezpośrednich, listownych oraz poprzez e-mail. W sprawach tego wymagających prowadzone będą interwencje na rzecz beneficjentów przed właściwymi organami, instytucjami lub sądami. W ramach Projektu prowadzona będzie także litygacja strategiczna, polegająca na prowadzeniu spraw tak, by doprowadzić do precedensowych orzeczeń i decyzji. Dzięki tym działaniom możliwa będzie nie tylko pomoc prawna w sprawach konkretnych klientów, ale także systematyczna zmiana linii orzeczniczej i decyzyjnej w sądach i organach administracji, co będzie owocować w przyszłości wobec wszystkich rodzin zastępczych i adopcyjnych.

Elementem działań na rzecz edukacji prawnej rodzin będzie stworzenie komentarza do przepisów dotyczących rodzicielstwa zastępczego. Zostanie on umieszczony na stronie internetowej, dzięki czemu

będzie dostępny dla zainteresowanych osób. Stworzenie tej publikacji przyczyni się do wzrostu świadomości prawnej czytelników, jako że przedstawi w przystępny sposób wszystkie przepisy prawne dotyczące rodzicielstwa zastępczego. Zasięg działań w ramach Projektu i informacji o nim zostanie zwiększony przez prowadzenie i aktualizację strony internetowej, na której umieszczone zostaną publikacje, akty prawne oraz wzory pism procesowych, dzięki czemu beneficjenci otrzymają dostęp do bieżących informacji o stanie prawnym i praktyce orzeczniczej. W ramach Projektu zostanie przeprowadzona rekrutacja wśród studentów prawa oraz aplikantów do **wolontariatu** na rzecz beneficjentów. Wolontariusze wezmą aktywny udział w udzielaniu pomocy prawnej, prowadzeniu interwencji oraz prowadzeniu litygacji strategicznej.

2. Szerzenie informacji oraz podnoszenie świadomości na temat praw dziecka i rodzinnych form opieki zastępczej oraz praw i obowiązków.

2.1. Analizy prawne

W ramach realizacji projektu „Rodzinne Domy Dziecka – wsparcie prawne” została wydana analiza prawna dotycząca problematyki rodzinnych domów dziecka. Raport analityczny pt. **Rodzinne domy dziecka – problematyka prawna** został sporządzony na podstawie analizy spraw prowadzonych przez Stowarzyszenie oraz przepisów dotyczących funkcjonowania placówek rodzinnych. Zwiera on informacje na temat uregulowań prawnych, braków systemowych oraz złych praktyk stosowania prawa, które utrudniają rozwój rodzinnym domom dziecka. Warto podkreślić, iż nikt w Polsce nie prowadzi tak rozwiniętego poradnictwa prawnego dla tej grupy docelowej i tym samym nikt poza nami nie dysponuje tak rozległą wiedzą na temat spraw problematycznych. Dlatego przedstawione w raporcie dane stanowią bardzo ważną diagnozę jakości uregulowań prawnych dotyczących opieki zastępczej. Raport jest dostępny do pobrania na stronie SIP w publikacjach ARE.

2.2. Strona internetowa

Cały czas jest także uzupełniana i aktualizowana strona internetowa dotycząca rodzinnych form opieki zastępczej www.rodziny.interwencjaprawna.pl. Zamieszczone na niej zostały główne informacje dotyczące prawnych aspektów rodzinnych form opieki zastępczej, form pomocy prawnej udzielanej przez Stowarzyszenie, a także odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania (wybór pytań opracowanych na potrzeby poradnika „Rodzinne formy opieki zastępczej – poradnik prawny”). W roku 2009 największym novum na stronie są wzory pism w sprawach związanych z pieczęcią zastępczą.

2.3. Udział w konferencjach i spotkaniach

Promowaniu zmian prawnych służył także nasz udział w konferencjach i seminariach dotyczących rodzinnej opieki zastępczej. Szczególnie istotny był nasz udział w **Koalicji na rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej**, której jesteśmy członkiem. Zrzesza ona organizacje i instytucje pracujące na rzecz zastępczych form opieki. Jej celem jest poprawa sytuacji (również prawnej) rodzin zastępczych w Polsce. Spotkania Koalicji odbywają się raz w miesiącu. Stowarzyszenie uczestniczy w nich w charakterze konsultanta prawnego.

Równie istotny był udział Stowarzyszenia w projekcie Federacji MAZOWIA, która koordynuje pracę **zespołu interdyscyplinarnego**, składającego się z przedstawicieli kuratorów sądowych, Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie, Policji, Biura Polityki Społecznej urzędu m.st. Warszawy, Straży Miejskiej, Ośrodków Pomocy Społecznej, organizacji pozarządowych. Zadaniem zespołu jest opracowanie standardu umieszczania dziecka w placówce interwencyjnej. Spotkania zespołu odbywały się raz w miesiącu. W zespole tym występowaliśmy w charakterze eksperta prawnego, a od listopada 2009 r. także falicytatora. Podniesieniem rangi utworzonego standardu był panel dyskusyjny dla przedstawicieli środowisk zajmujących się interwencjami służb w rodzinach. W chwili obecnej trwa lobbing na rzecz wprowadzenia standardu do programu *Rodzina* w m.st. Warszawie.

Przedstawiciel sekcji brał udział w zespole roboczym przy Biurze Polityki Społecznej m.st. Warszawy nad **programem operacyjnym Rodzina** w grupie III *Zastępcze formy opieki nad dzieckiem*. W ramach tych prac stworzona została strategia działań na rzecz warszawskich rodzin. Obejmują one wszystkie rodziny, proponują rozwiązania pomocowe, ale i kulturalno-rozrywkowe.

Braliśmy także udział w wielu konferencjach i seminariach. Do najważniejszych zaliczyć można konferencje związane z Rokiem Rodzinnej Opieki Zastępczej m.in. „Rodzina zastępcza dla dzieci bez przyszłości”, „Ochrona dzieci w dobie kryzysu w kontekście przyszłości demograficznej Polski” organizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich, „Bariery w rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej”

organizowana przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, „Prawa dziecka – historia, stan obecny, perspektywy” organizowanej przez Rzecznika Praw Dziecka oraz panel dyskusyjny „Solidarność pokoleń – Dzieci” w ramach obchodów dwulecia rządu Premiera D. Tuska „Od transformacji do modernizacji”.

2.4. Media

Promowaniu rodzinnej opieki zastępczej służyła także nasza obecność w mediach. Pojawiły się 3 materiały prasowe zainicjowane działaniami Sekcji lub w których jej pracownicy występowali w charakterze ekspertów, m.in. dla *Dziennika*. Nasi prawnicy występowali w programach telewizyjnych stacji TVP INFO i Wydarzeniach Polsatu.

3. Interwencje na szczeblu instytucji i urzędów państwowych, dążące do właściwego stosowania obowiązującego prawa, a także do zmiany błędnych przepisów.

W ramach prac Sekcji poprowadzone zostały także ważne sprawy precedensowe:

3.1.1. Kwalifikacja na rodzinę zawodową – pozew cywilny

Wiele spraw zgłaszanych Stowarzyszeniu przez rodziny zastępcze dotyczy ustanowienia rodziny zastępczej zawodowej. Procedura dotycząca ich tworzenia nie jest jednolita, a interpretacja przepisów budzi sporo kontrowersji. Teoretycznie rodziną zastępczą zawodową może zostać każda rodzina, która spełnia wymagania przewidziane w art. 75 ustawy o pomocy społecznej. Z rodziną, która będzie pełniła funkcję zawodowej niespokrewnionej z dzieckiem rodziny zastępczej, starosta zawiera umowę zlecenia. Nie jest to umowa o pracę, w związku z tym nie wynikają z niej tzw. uprawnienia pracownicze (np. urlop, staż pracy, itp.). Podpisanie umowy zlecenia z rodziną zastępczą na bycie rodziną zastępczą zawodową nie jest uznaniową decyzją starosty. Od decyzji odmownej kandydaci mogą się odwołać do sądu cywilnego. W wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 17 lutego 2009 roku (sygnatura I OSK 384/08) Sąd wskazał, iż decyzja odmowna starosty nie jest decyzją administracyjną i kandydatom nie przysługuje odwołanie w trybie administracyjnym. Nie oznacza to jednak braku kontroli nad omawianym rozstrzygnięciem starosty. Zdaniem sądu *osoby współpracujące z organami administracji samorządowej w organizowaniu pomocy społecznej na zasadzie partnerstwa mogą poszukiwać ochrony w ramach procesu cywilnego, zmierzając w ten sposób do zobowiązania starosty do zawarcia umowy zlecenia. Tym samym kontroli sądowej poddana zostanie kwestia dysponowania środkami publicznymi w sferze dotyczącej organizowania opieki i wychowania w rodzinie zastępczej*. Tak więc jeśli rodzina spełnia kryteria opisane w art. 75 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, czyli odbyła szkolenie na rodzinę zawodową i ma pozytywną opinię, a starosta bez podania ważnej przyczyny odmawia podpisania umowy z rodziną, może złożyć pozew do sądu cywilnego. Jedną z rodzin, które tak zrobiły, pod koniec 2009 roku podpisała umowę na rodzinę zawodową na podstawie ugody sądowej.

3.1.2. Obowiązek zakładania książeczek oszczędnościowych dla dzieci

Sędziowie Wydziału Rodzinnego i Nieletnich w Sądzie Rejonowym w K. mają praktykę żądania od rodzin zastępczych zakładania książeczek oszczędnościowych dla dzieci, które w tych rodzinach przebywają. Rodzinom często nie starcza na bieżące utrzymanie dzieci, nie mówiąc już o odkładaniu na ich przyszłość. Stowarzyszenie zwróciło się w tej sprawie do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, które uznało taką praktykę za niezgodną z prawem. Obecnie MPiPS wystąpił do Ministerstwa Sprawiedliwości z wnioskiem o interwencję w sprawie do Sądu Rejonowego w K. i wprowadzenie edukacji sądów rodzinnych w tym zakresie.

3.1.3. Fałszywe oskarżenia o molestowanie seksualne

Pełniący funkcję rodziny zastępczej został oskarżony przez członka rodziny dziecka, które przebywało w rodzinie zastępczej, o molestowanie seksualne. Zarzut molestowania został podniesiony przez członka rodziny dziecka, który chce przejąć nad nim opiekę i jest w stałym oraz ostrym konflikcie z rodziną zastępczą.

Początkowo prokuratura odmówiła wszczęcia postępowania w sprawie, jednak po interwencji osoby zawiadamiającej, wszczęła i prowadzi nadal postępowanie karne. Pełniący funkcję rodziny zastępczej złożył zawiadomienie o fałszywym oskarżeniu go o molestowanie, jednakże prokuratura umorzyła postępowanie, powołując się na postępowanie o molestowanie, które nadal jest w toku. Stowarzyszenie pomogło napisać zażalenie na umorzenie. Do tej pory zażalenie to nie zostało jednak rozstrzygnięte.

3.1.4. Zawieszenie pomocy na usamodzielnienie

Wychowankowi rodziny zastępczej zawieszono wypłatę pomocy na kontynuację nauki z powodu tego, że był zagrożony brakiem promocji do kolejnej klasy. Decyzja o zawieszeniu została wydana mimo nieprzeprowadzenia wywiadu środowiskowego, a zawieszenie pomocy nastąpiło z mocą wsteczną. Ponadto w sposób nieuprawniony PCPR interpretował przesłankę „szczególnych okoliczności związanych z tokiem nauki”, uprawniających do zawieszenia pomocy. W postępowaniu wystąpił szereg zaniedbań proceduralnych.

Stowarzyszenie sporządziło skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Z przyczyn proceduralnych sprawa trafiła do Naczelnego Sądu Administracyjnego, wobec czego klient SIP był zobowiązany do skorzystania z pomocy profesjonalnego pełnomocnika. Sprawa pozostaje w zainteresowaniu Stowarzyszenia.

3.1.5. Rodziny niespokrewnione

Od 2008 r. rodzina zastępcza niespokrewniona walczy o przyznanie jej takiego statusu i przyznanie 10% dodatku. Rodzina jest spokrewniona z dzieckiem w 7 stopniu linii bocznej. Obecnie Samorządowe Kolegium Odwoławcze nie uznało jej roszczeń, Stowarzyszenie napisało wniosek o zmianę decyzji SKO. Podjęliśmy także interwencję u Rzecznika Praw Obywatelskich, który jednak nie podejmie interwencji, wobec planowanych zmian w przepisach (projekt ustawy o rodzicielstwie zastępczym Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej). Kolejna rodzina w podobnej sytuacji czeka na uzasadnienie wyroku z Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w celu napisania skargi do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

3.1.6. Dziecko z Rumunii

Dziecko zostało zatrzymane razem z kilkoma osobami narodowości romskiej za żebranie w miejscach publicznych. Wszystkie osoby dorosłe zostały wydalone z kraju, żadna z nich nie przyznała się do bycia rodzicem dziecka. Dziecko zostało umieszczone w Rodzinnym Domu Dziecka, gdzie przebywa do tej pory (od ponad roku). Sąd Rodzinny nie ma żadnej informacji od matki dziecka, jednak do tej pory nie uregulował jego sytuacji prawnej. Posiadany przez sąd akt urodzenia dziecka prawdopodobnie nie jest aktem tego dziecka. Rodzinny Dom Dziecka stara się o przyznanie statusu uczestnika postępowania, złożył także dowody z badań kośćca, potwierdzające że dziecko nie jest w wieku wskazanym w akcie urodzenia. W sprawie interweniuje Rzecznik Praw Dziecka. SIP wraz z Fundacją Dzieci Niczyje podjął działania, by ustalić, czy dziecko nie zaginęło w Rumunii (poprzez kontakt z współpracującymi organizacjami zajmującymi się przeciwdziałaniem handlu ludźmi).

3.1.7. Nadgodziny w Rodzinnym Domu Dziecka

Ogromnym problemem w rozwoju rodzinnej opieki zastępczej jest nieuregulowana sytuacja prawna pracowników rodzinnych domów dziecka. Stowarzyszenie monitoruje zgłaszane sprawy w sądach pracy dotyczące pozwów o zasądzenie wynagrodzenia za wykonywanie pracy w godzinach nadliczbowych. Nie ma jeszcze jednolitej praktyki sądów, czekamy na ostateczną decyzję Sądu Najwyższego.

Stowarzyszenie przy realizacji zadań Sekcji Pomocy Dziecku i Rodzinie współpracuje z: Fundacją Ernst&Young, Fundacją Rodzin Adopcyjnych, Mazowiecką Fundacją Rodzin Zastępczych, Fundacją „Przyjaciółka”, Koalicją na rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej, Towarzystwem „Nasz Dom”, Federacją Organizacji Służebnych MAZOWIA, a także: Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka, Warszawskim Centrum Pomocy Rodzinie, urzędem m.st. Warszawy.

OŚRODEK MEDIACJI

koordynatorka ośrodka: Joanna Kubiak

Członkowie: mediatorzy - Piotr Baczyński, Joanna Figura, Jan Kowalski, Agnieszka Kwaśniewska, Natalia Osica, Małgorzata Pawlonka, Paweł Waszkiewicz, Aleksandra Winiarska; stażyści – Magdalena Barańska, Monika Król, Joanna Luberadзка-Gruca, Ilona Miller-Groniecka i Agnieszka Szwed, oraz członkowie niemediujący – Maria Niełacznа, Witold Klaus.

1. Mediacje

Ośrodek prowadzony przez Stowarzyszenie jest wpisany na listę mediatorów Sądów Okręgowych: Warszawa oraz Warszawa Praga jako instytucja uprawniona do prowadzenia mediacji w sprawach karnych, w sprawach nieletnich oraz cywilnych.

W roku 2009 mediatorzy Ośrodka przeprowadzili **60 mediacji**, co oznacza niemal potrojenie liczby spraw w porównaniu z rokiem 2008. Tak znaczny rozwój możliwy był między innymi dzięki bliższej współpracy z VII Wydziałem Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy, który kieruje do Ośrodka największą liczbę spraw. Poza wzrostem liczby kierowanych do Ośrodka spraw pracowniczych, ciekawą tendencją 2009 roku było pojawienie się szeregu spraw, w których po jednej lub obu stronach zaangażowanych było kilka osób. Stanowią one wyzwanie pod względem logistycznym i merytorycznym.

Ośrodek przyjmuje i szkoli nowych mediatorów. W 2009 r. wpisaliśmy na listę Małgorzatę Pawlonkę, Joannę Figurę, oraz Natalię Osicę, która ukończyła staż. Obecnie staż w Ośrodku odbywa 5 osób.

2. Projekty mediacyjne realizowane w szkołach

Od 2007 roku Stowarzyszenie Interwencji Prawnej realizuje projekty, mające na wdrażanie w szkołach rozwiązywania konfliktów na drodze mediacji. Polegają one na przygotowywaniu zarówno młodzieży do wcielania się w rolę mediatorów w drobnych konfliktach rówieśniczych, jak również nauczycieli do stosowania w szkole sprawiedliwości naprawczej. Pierwszy projekt pt. „Szkoła radzenia sobie z konfliktem” został zrealizowany w Gimnazjum nr 82 im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego na Bemowie w 2007 roku. W roku 2009 pozyskano środki i przeprowadzono trzecią edycję projektu „**Szkoła radzenia sobie z konfliktem**” współfinansowanego ze środków Urzędu m.st. Warszawy. W tym roku projekt był realizowany w Szkole Podstawowej nr 261 w Warszawie, w której przeszkolono **10 nauczycieli i 92 uczniów** w zakresie skutecznej komunikacji, psychologii konfliktu i mediacji. Kontynuowano również współpracę z pedagogiem i uczniami XXXVIII LO. W roku 2009 przygotowano grupę **18 uczniów – członków samorządu szkolnego** jako mediatorów rówieśniczych do prowadzenia mediacji w prostych sprawach.

W roku 2009 nawiązano również współpracę z Urzędami Dzielnic Wola i Bemowo. W ramach współpracy z Urzędem Dzielnicy Wola zrealizowaliśmy projekt „**WOLĘ ZGODĘ – mediacja jako skuteczna metoda rozwiązywania konfliktów w placówkach edukacyjnych**”, w ramach którego przeprowadziliśmy szkolenie z tego zakresu dla **92 dyrektorów** i pedagogów szkół wolskich. Z kolei współpraca z Urzędem Dzielnicy Bemowo zaowocowała projektem „**Ja się nie biję**”, w ramach którego trenerzy Ośrodka Mediacji poprowadzili lekcje na temat rozwiązywania konfliktów bez przemocy dla **610 uczniów** szkół podstawowych (34 klasy). Projekt ten będzie miał swoją kontynuację w roku 2010.

3. Mediatorro 2008

W pierwszym kwartale roku 2009 miało również miejsce uroczyste rozdanie nagród w konkursie **Mediatorro 2008**. Miał on na celu propagowanie idei mediacji wśród młodzieży. Nagrody w postaci telefonów typu iPhone 3G i kursów językowych ufundowała firma Empik. Rozdanie nagród odbyło się 27.03.2009 r. w Stołecznym Centrum Edukacji Kulturalnej przy ul. Jezuickiej. Nagrody wręczył Pan Włodzimierz Paszyński, Zastępca Prezydenta Warszawy.

4. Działania dotyczące wizerunku Ośrodka Mediacji

W roku 2009 poczyniliśmy również kroki w celu uporządkowania wizerunku Ośrodka. Zmieniliśmy wygląd strony www.interwencjaprawna.pl/mediacje, udało się też wydać ulotkę poświęconą mediacji i działalności ośrodka. Dotarliśmy także do mediów z informacją na temat Projektu MEDIATORRO 2008 i pracy ośrodka z młodzieżą (Tygodnik POLITYKA, Radio ESKA, Radio PLUS, Radio PLUS Józef). Wzięliśmy też udział w III Mię-

dzynarodowym Dniu Mediacji. Podjęliśmy również kroki w kierunku profesjonalizacji naszych działań – zorganizowaliśmy cykl superwizji dla mediatorów oraz rozpoczęliśmy współpracę z Centrum Rozwiązywania Sporów i Konfliktów przy Uniwersytecie Warszawskim, która ma na celu wspólne szkolenie mediatorów naszych ośrodków. W grudniu 2009 miało miejsce szkolenie „Mediacje międzykulturowe” (7 godzin), które rozpoczęło tę współpracę.

5. Nowe projekty

Szkoła Sprawiedliwości Naprawczej została stworzona we współpracy z Instytutem Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. IV edycja rozpoczęła się 2 marca 2010 r. Założycielami Szkoły, a jednocześnie jej opiekunami i wykładowcami są Witold Klaus oraz Maria Niełacna. Ponadto z ramienia Stowarzyszenia seminaria prowadzą eksperci z różnych dziedzin prawa, socjologii, psychologii oraz mediacji. Szkoła działa pod opieką merytoryczną prof. Dobrochny Wójcik.

Uczestnikami Szkoły SN są studenci różnych kierunków, m.in. pedagogiki, prawa, resocjalizacji lub innych kierunków humanistycznych. Zajęcia organizowane są w trybie seminaryjnym. Każde z nich jest poświęcone odrębnej tematyce z zakresu sprawiedliwości naprawczej w Polsce i na świecie, która jest przedstawiana z punktu widzenia zarówno teoretyków jak i praktyków.

Program Szkoły SN przewiduje także dwudniowe warsztaty, podczas których studenci mają możliwość przećwiczenia w interaktywny sposób tematów związanych z komunikacją, mediacją oraz sesją sprawiedliwości naprawczej.

Stowarzyszenie przy realizacji zadań Ośrodka Mediacji współpracuje z: Instytutem Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, Stowarzyszeniem Mediatorów Rodzinnych, Centrum Rozwiązywania Sporów i Konfliktów przy Uniwersytecie Warszawskim, Biurem Edukacji Urzędu m.st. Warszawy oraz z dzielnicami Wola i Bemowo.

SEKCJA „WOLNOŚĆ”

koordynatorka sekcji: Maria Niełacna

Członkowie sekcji: Michał Fajst, Marta Jakubowska-Brodecka, Witold Klaus, Dagmara Woźniakowska-Fajst, Karolina Chytła.

Sekcja „Wolność” działa na rzecz przestrzegania reguł postępowania z osobami pozbawionymi wolności, a w razie potrzeby wzmocnienia ochrony osób uwięzionych przed torturami oraz niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Działania podejmowane są zarówno w interesie publicznym i wówczas przyczyniają się one do poszanowania prawa przez funkcjonariuszy publicznych oraz wzmocnienia praworządowego państwa, jak i w interesie indywidualnym, to jest na rzecz osób pozbawionych wolności i ich rodzin.

1. Poradnictwo prawne dla osób pozbawionych wolności

Dzięki wsparciu Fundacji Open Society Institute w ramach projektu „Watch 24” prawnik Stowarzyszenia raz w tygodniu do marca 2009, pełnił dyżury na terenie czterech warszawskich jednostek penitencjarnych: AŚ Warszawa-Białołęka, ZK Warszawa-Białołęka, AŚ Warszawa-Grochów i AŚ Warszawa-Służewiec.

W 2009 prawnik przyjął **199 skazanych** i rozpatrywał **207 spraw**. Udzielał porad ustnych i pisemnych w odpowiedzi na listy więźniów, pomagał w sporządzeniu pism urzędowych, próśb i wniosków, dostarczał gotowe wzory skazanym. Przedmiot porad dotyczył przede wszystkim:

- wyroków łącznych – przesłanek i warunków formalnych wystąpienia z wnioskiem o wyrok łączny;
- prawa lokalowego – warunków ubiegania się o przydzielenie lokalu socjalnego i zabezpieczenia własnego lokalu, a także przeciwdziałanie eksmisji;
- spraw odszkodowawczych – podstaw wystąpienia z pozwem o odszkodowanie za naruszenie godności w związku z nieprzebrzeganiem przez ZK przepisów o wielkości cel skazanych;
- spraw rozwodowych – odpowiedzi na pozew rozwodowy, przebiegu rozprawy, przesłanek orzeczenia wyroku rozwodowego, możliwości i przesłanek zaskarżenia wyroku;

- prawa socjalnego – zakresu i form pomocy społecznej, jaka przysługuje skazanym z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej oraz ośrodka pomocy społecznej;
- skarg na przewlekłość postępowania.

Ponadto, poradnictwo, które było formą regularnej i stałej obecności prawnika na terenie warszawskich jednostek penitencjarnych, wypełniało także funkcje strażnicze. Pozwoliło na uważne przyjrzenie się, jak w praktyce działa prawo wykonawcze i inne przepisy prawne w stosunku do osób skazanych.

Na podstawie udzielonych porad opracowana została analiza problemów prawnych zgłaszanych przez więźniów do prawnika Stowarzyszenia. Umożliwiło to wychwycenie kilku spraw, w których interwencja może osiągnąć szerszy efekt poprzez nagłośniecie problemów o charakterze systemowym. Podstawowe problemy dotyczyły orzeczenia wyroku łącznego po wydaniu postanowienia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu oraz uniemożliwienia więźniom osobistego, bezpośredniego udziału w sprawach przed sądami cywilnymi przy jednoczesnej odmowie przyznania pełnomocnika z urzędu.

2. Monitoring miejsc pozbawienia wolności

Od 1 lutego 2009 r. dzięki wsparciu Fundacji Open Society Institute był realizowany projekt „**Watch 24**”, którego celem jest wzmocnienie gwarancji i standardów postępowania z więźniami oraz pomoc w realizacji ich praw i poszanowania ich wolności. Efektem tego powinno być przyczynienie się do zapobiegania negatywnym praktykom lub rozwiązaniom przyjętym w trakcie wykonania kary pozbawienia wolności.

W 2009 roku zakończyliśmy monitoring ***Postępowanie ze skazanymi przy przyjęciu do zakładu karnego w celu odbycia kary pozbawienia wolności w świetle regulacji krajowych i standardów Rady Europy.*** Wizytowaliśmy siedem Aresztów Śledczych położonych w różnych regionach Polski: AŚ Radom, AŚ Piotrków Trybunalski, AŚ Poznań, AŚ Lublin, AŚ Szczecin, AŚ Bydgoszcz, AŚ Kielce.

Celem monitoringu było ustalenie, jak wygląda postępowanie przy przyjęciu skazanych do zakładu karnego w celu odbycia kary pozbawienia wolności w wizytowanych jednostkach penitencjarnych oraz sprawdzenie, czy i w jakim zakresie Polska realizuje europejskie standardy regulujące tę kwestię. Wybrany przez nas temat był ważny zarówno z punktu widzenia stosowania polskich przepisów dotyczących wykonania kary pozbawienia wolności, jak i standardów międzynarodowych.

Okres przejściowy, wprowadzający skazanego do porządku zakładu karnego, ma duży wpływ na dalszy jego stosunek do odbywanej kary, realizację jego uprawnień oraz wywiązywanie się z obowiązków, jak również jest jedną z gwarancji bezpieczeństwa w zakładzie karnym i humanitarnego postępowania ze skazanymi.

Monitoring polegał na przeprowadzeniu dwudniowych wizytacji wytypowanych aresztów śledczych. W ich ramach obserwowaliśmy cele przejściowe i pomieszczenia użytkowe, z których korzystają skazani przyjęci do jednostki w ciągu pierwszych 14 dni, ambulatorium, prowadziliśmy indywidualne wywiady ze skazanymi oraz z personelem Służby Więziennej, jak również badaliśmy dokumentację osobową skazanych. W większości Aresztów Zespoły monitorujące spotkały się z otwartą i pozytywną postawą Dyrekcji, kierowników i personelu. Wizytacja z ich strony była zorganizowana co ułatwiło i usprawniło realizację monitoringu.

Efektem monitoringu było opracowanie raportu o charakterze syntetycznym i całościowym. Przedstawia on stan faktyczny i zaobserwowane dobre praktyki, ale także prezentuje słabe punkty funkcjonowania cel przejściowych.

Monitoring był realizowany przez czteroosobowe Zespoły złożone z kierownika Zespołu (prawnika, koordynatora projektu), eksperta z Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i Katedry Kryminologii i Polityki Kryminalnej UW oraz przygotowywanych studentów rekrutujących się głównie z *Kliniki art. 42 kkw*. Szkolenie studentów odbyło się w ramach utworzonej „Kliniki monitoringu”.

Problematyka monitoringu spotkała się z pozytywną oceną pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, którzy od wielu lat wizytują jednostki penitencjarne, zaś ich wskazówki są przydatne i doceniane przez Służbę Więzienną. Rzecznik obecnie pełni także funkcję Krajowego Mechanizmu Prewencji.

3. Koalicja „Porozumienie na rzecz wprowadzania OPCAT w Polsce”

Stowarzyszenie jest inicjatorem oraz członkiem, a obecnie także koordynatorem Koalicji organizacji pozarządowych i przedstawicieli środowiska akademickiego na rzecz wprowadzania OPCAT (Protokołu Fakultatywnego do Konwencji przeciwko torturom, okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu).

W ramach Koalicji SIP współorganizował m.in. następujące spotkania:

24.02.2009 – konferencja organizowana we współpracy z Rzecznikiem Praw Obywatelskich – Krajowym Mechanizmem Prewencji na temat **działań organizacji pozarządowych strażniczych i humanitarnych zaangażowanych w ochronę praw i wolności więźniów**. Celem było upowszechnienie informacji o tych organizacjach i zakresie oferowanej przez nie pomocy i wykonywanej funkcji. Efektem było zgromadzenie doświadczeń i dobrych praktyk, które mogą ułatwić wykonywanie działań na rzecz ochrony więźniów. W konferencji uczestniczyło 40 osób z organizacji pozarządowych, Ministerstwa Sprawiedliwości, więziennictwa.

23.09.2009 – konferencja organizowana we współpracy z Krajowym Mechanizmem Prewencji dotycząca **podsumowania rocznej działalności KMP**. Mechanizm nie stwierdził najsurowszej formy maltretowania, czyli przypadków tortur. Niemniej jednak wiele obserwowanych praktyk i warunków zostało uznanych za nieludzkie i poniżające.

22.01.2010 – Stowarzyszenie we współpracy z Kliniką art. 42 kkw zorganizowało spotkanie na **temat udziału czynnika społecznego w postępowaniu przed sądami penitencjarnymi**. Wspólnie z sędziami penitencjarnymi, przedstawicielami organizacji pozarządowych i studentami Kliniki zastanawiano się, czy pomoc osobom, które się o nią zwracają, jest skuteczna? Debata pozwoliła na sformułowanie pewnych postulatów dotyczących działania Kliniki oraz organizacji w postępowaniu przed sądami penitencjarnymi w sprawach penitencjarnych, jak również przed sądami orzekającymi w sprawach wykonawczych.

Drugą rolą nieodłącznie wiąże się z obserwacją jakości, rzetelności postępowania przed sądami penitencjarnymi, a także z możliwością uzupełniania zgromadzonych przez te sądy informacji przedstawionych w opiniach *Amicus curiae*.

4. Współpraca uniwersytecką „Kliniką art. 42 Kkw”

Stowarzyszenie jest jednym z partnerów projektu „Klinika artykułu 42 Kkw” realizowanego w Katedrze Kryminologii i Polityki Kryminalnej Uniwersytetu Warszawskiego ze środków Funduszu Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe. Rola SIP przede wszystkim polega na zapewnieniu ekspertów biorących udział w seminariach i warsztatach, które odbywają się w ramach Kliniki. W szczególności chodzi o warsztaty z zakresu monitoringu jednostek penitencjarnych oraz mediacji i sprawiedliwości naprawczej.

We współpracy z Kliniką Stowarzyszenie:

- 1) Współorganizowało warsztaty z monitoringu więzień i zapewniło udział swoich ekspertów, jak również zapewniło ich udział w niektórych seminariach Kliniki (dr Witold Klaus, dr Paweł Waszkiewicz, Joanna Kubiak, Arkadiusz Witkowski z Centralnego Zarządu Służby Więziennej).
- 2) Było współautorem skryptu do monitoringu dla studentów Kliniki.
- 3) Umożliwiło studentom Kliniki uczestnictwo w projekcie monitoringowym „Monitoring realizacji zaleceń CPT przez władze polskie” (lipiec – sierpień 2008) oraz „Monitoring postępowania ze skazanymi przy przyjęciu do zakładu karnego w celu odbycia kary pozbawienia wolności w świetle regulacji krajowych i standardów Rady Europy”.
- 4) Współorganizowało ogólnopolską konferencję nt. „Znaczenie i rola studenckich Klinik prawa w wykonaniu kary pozbawienia wolności. (Jak działa art. 42 Kkw?)”, w celu promowania idei tego rodzaju zajęć.
- 5) Było współautorem publikacji Kliniki „Dobre praktyki. Klinika artykułu 42 Kkw”.
- 6) Było współautorem plakatów dla skazanych na temat warunkowego przedterminowego zwolnienia, przerwy w karze oraz instytucji przedstawiciela społecznego skazanego ustanowionego na zasadzie art. 42 kkw

5. Działania na rzecz readaptacji więźniów i współpraca z Fundacją Sławek

Celem współpracy SIP z Fundacją w ramach projektu „Watch 24” jest badanie readaptacji osób skazanych – regulacji prawnych i praktyki, a także działanie na rzecz przygotowania więźniów do zwolnienia z zakładów karnych. W 2009 roku opracowano analizę polityki postpenitencjarnej, tj. odpowiednich przepisów prawa, wyników przeprowadzonych w tym zakresie badań naukowych oraz skali i rodzaju pomocy postpenitencjarnej oferowanej przez instytucje lub organizacje. Przedmiotem dalszych badań będzie to, jak system działa w praktyce i co mogłoby być zrobione lepiej.

Fundacja jest odpowiedzialna za działania na rzecz skutecznej readaptacji więźniów do społeczeństwa, czyli promowanie modelu przygotowywania ich do zwolnienia z jednostek penitencjarnych i wspierania ich działań podejmowanych już po nim. W minionym roku Fundacja Sławek upowszechnia sprawdzony przez siebie model pomocy postpenitencjarnej w dwóch regionach Polski – kujawsko-pomorskim i lubel-

skim poprzez przeprowadzenie seminariów (w Bydgoszczy 21-22.06.2009 i Lublinie 06-07.10.2009). Wzięli w nich udział przedstawiciele Służby Więziennej, kuratorów sądowych, państwowe instytucje pomocowe oraz organizacje pozarządowe takie jak np. Bractwo Więzienne, Druga Szansa, Regionalne Centrum Wolontariatu, Kuźnia. Model i realizowane w jego ramach działania były i będą wykorzystywane przez kluczowe podmioty pomocy postpenitencjarnej i readaptacji społecznej więźniów.

6. Działania popularyzatorskie i eksperckie

Od 2009 r. działa specjalna strona informacyjna na temat działań strażniczych i monitoringu miejsc pozbawienia wolności: www.opcat.interwencjaprawna.pl

Stowarzyszenie opracowało także następujące ekspertyzy:

- *System pomocy postpenitencjarnej dla więźniów. Model przyjęty przez Fundację Sławek* (Dagmara Woźniakowska-Fajst),
- *Zwolnienia z więzień w Polsce – przygotowanie do powrotu do społeczeństwa. Plusy i minusy* (Andrzej Kremplewski),
- *Postępowanie z więźniami skazanymi na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Wykonanie kary dożywocia w Polsce* (Maria Niełaczna).

Na początku 2010 opracowywana będzie ekspertyza na temat nadzoru penitencjarnego w Polsce.

Stowarzyszenie przy realizacji zadań Sekcji „Wolność” współpracuje z: Kliniką art. 42 kkw przy Katedrze Kryminologii i Polityki Kryminalnej Uniwersytetu Warszawskiego, Helsińską Fundacją Praw Człowieka, Fundacją Sławek, Rzecznikiem Praw Obywatelskich i działającym w jego ramach Krajowym Mechanizmem Prewencji.

INNE DZIAŁANIA STOWARZYSZENIA

Poza działalnością prowadzoną w Sekcjach Stowarzyszenie podejmuje także innego rodzaju aktywności.

1. Dialog pomiędzy organizacjami a instytucjami publicznymi

Członkowie Stowarzyszenia działają na rzecz poprawy dialogu pomiędzy organizacjami pozarządowymi a instytucjami publicznymi. W ramach tych działań przedstawiciel Stowarzyszenia został wybrany do **Forum Dialogu Społecznego m.st. Warszawy**. Jest to ciało złożone z przedstawicieli organizacji pozarządowych, które jest organem doradczym przy Prezydencie m.st. Warszawy. Jego celem jest ułatwienie dialogu pomiędzy sektorami, a także wypracowanie jego ram. Przedstawiciel Stowarzyszenia – Witold Klaus był w latach 2006-2007 Przewodniczącym Forum, a w 2008 i 2009 r. był jego wiceprzewodniczącym.

Przedstawiciel Stowarzyszenia – Witold Klaus był także członkiem **Rady ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi przy Wojewodzie Mazowieckim**. Jest to ciało złożone z przedstawicieli różnych organizacji z terenu Mazowsza, którego celem jest poprawienie współpracy pomiędzy sektorami.

2. Dostęp obywateli do nieodpłatnej pomocy prawnej

Stowarzyszenie działa także na rzecz zwiększenia dostępu obywateli do bezpłatnej pomocy prawnej. Uczestniczy ono w nieformalnej koalicji kilku organizacji pozarządowych współpracujących z kolejnymi rządami przy opracowywaniu ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej. Do tej pory braliśmy udział w konsultacji 5 projektów ustaw lub założeń do nich.

Ponadto Stowarzyszenie aktywnie działa w **Komisji Dialogu Społecznego ds. Poradnictwa Specjalistycznego**, działającej przy Biurze Polityki Społecznej Urzędu m.st. Warszawy. Grupuje ona różne organizacje poradnicze z terenu Warszawy, wypracowując wspólne płaszczyzny działania pomiędzy nimi.

3. Udział w koalicjach i porozumieniach

Stowarzyszenie jest członkiem 6 koalicji i porozumień. Są to:

- Polska Koalicja Social Watch, koordynowana w 2009 r. przez Koalicję Karat;
- Koalicja na rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej, koordynowana przez Fundację „Przyjaciółka”;

- Koalicja „Porozumienie na rzecz wprowadzania OPCAT”, koordynowana przez SIP;
- EAPN Polska – Polski Komitet Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu, koordynowany przez Wspólnotę Roboczą Związków Organizacji Socjalnych – WRZOS;
- Koalicja na Rzecz Równych Szans, koordynowana przez Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego ;
- HUMA – Health for Undocumented Migrants and Asylum Seekers network, międzynarodowa koalicja koordynowana przez Medecins du Monde France.